

Achttien stellingen over volkskunde en cultuuronderzoek. Een weerwoord op de reactie van Ton Dekker

Willem de Blécourt

I.

Vanwege de sociocentrische vooronderstellingen die verbonden zijn met het begrip 'volkscultuur' kan het onmogelijk meer dienen als oriëntatie voor een discipline volkskunde.

II.

Het doel van een discipline volkskunde is de bestudering van processen van vormen en betekenisgeving, kortom van cultuur, in hun sociale, economische en ecologische contexten.

III.

In aangescherpte vorm kan het begrip cultuur worden omschreven als 'conflicten over de toekenning van betekenissen'. Dergelijke conflicten zijn altijd gesitueerd en dus voornamelijk begrijpelijk op microniveau.

IV.

Het bestaansrecht van afzonderlijke disciplines dient inhoudelijk gegrondvest te zijn op een benadering die afwijkt van andere disciplines. Bij de volkskunde komt de geografische methode daar nog het meest voor in aanmerking.

V.

Zonder een aparte opleiding bestaat het gevaar dat de identiteit van de volkskunde, zoals die ontwikkeld is vanaf het eind van de achttiende eeuw, verloren gaat.

VI.

Gezien de dubieuze aspecten van het voorvoegsel 'volks', ook in politiek opzicht, is het verstandig een andere naam voor de discipline 'volkskunde' te vinden, tenminste zolang men het nog als een aparte discipline wil blijven beschouwen.

VII.

De begripsbepaling van vooral de mentale en culturele onderwerpen van de volks-

kunde is sterk beïnvloed door sociaal-evolutionistische denkwijzen, zodat alleen al door de keuze van zo'n onderwerp geen recht wordt gedaan aan de opvattingen van de onderzochten.

VIII.

Een 'volksverhaal' is een tekst die is ontstaan uit een atypische, door de optekenaar gedomineerde (vaak als 'bijgeloof' gedefinieerde) selectie uit het mogelijke geheel van mededelingen van een informant. Door het begrip tussen aanhalingstekens te zetten, wordt deze selectie onderkend.

IX.

Het onderscheid tussen een mondelinge en een schriftelijke vorm van overlevering heeft voornamelijk betrekking op het medium van overlevering en kan nooit als basis dienen voor een inhoudelijke of zelfs disciplinaire afbakening.

X.

Wanneer rekening gehouden wordt met de productie van 'volksverhalen', is het voor een zinnig gebruik van al bestaande teksten noodzakelijk dat aanvullend onderzoek wordt verricht, waarin wordt getracht eerdere selecties alsnog teniet te doen. Nieuw onderzoek zal zich onder andere moeten richten op het vertellen van verhalen over welk onderwerp dan ook.

XI.

Er hoort uiteindelijk geen verschil te bestaan tussen het optekenen van (fragmenten van) orale geschiedenis en het optekenen van 'volksverhalen'.

XII.

'Volksgeneeskunde' is een door medici ontworpen term om de niet als onmiddellijk bedreigend ervaren delen van de niet-medische gezondheidszorg mee aan te duiden. Het toekennen van een autonoom bestaansrecht aan 'volksgeneeskunde' houdt in dat de medische vooronderstellingen en selectie over het hoofd worden gezien.

XIII.

Het onderzoek naar toverij in Nederland heeft nog niet geleid tot een redelijke uitleg van de (in Europese context) relatief vroege beëindiging van de criminele vervolgingen wegens maleficium en apostasie. Evenmin zijn er bevredigende verklaringen geopperd voor de oververtegenwoordiging (ca. 95%) van vrouwen onder de vervolgdgen.

XIV.

Een inventarisatie van (schriftelijk overgeleverde) toverijgevallen in Nederland tot in deze eeuw is nog altijd niet voltooid.

XV.

Het toepassen van benaderingswijzen uit belendende disciplines zou in elk geval gepaard moeten gaan met een grondige verwerking van de relevante discussies binnen die disciplines.

XVI.

De meest vernieuwende ontwikkelingen in het onderzoek naar eigentijdse en historische cultuur vinden plaats binnen de vrouwen- en gender-studies.

XVII.

Onderzoek naar aspecten van betekenisgeving en beeldvorming leidt tot nieuwe betekenisgeving en beeldvorming. Wanneer de direct betrokken onderzochten niet meer in staat zijn die beeldvorming te corrigeren of tegen te spreken, vervalt die taak aan collega-onderzoekers.

XVIII.

De ideeën van een onderzoeker zijn nooit goed te scheiden van zijn of haar behandeling van een onderzoeksonderwerp en kunnen dan ook beter expliciet worden gemaakt dan verborgen blijven.